

რეტროეკონომიკა და ბაკოტრეპა

ანოტაცია. სტატიაში განხილულია რეტროეკონომიკის, როგორც ტექნოლოგიური ჩამორჩენილობის თეორიის, პრობლემა. რეტროეკონომიკის მოვლენის დასაძლევად ძალზე მნიშვნელოვანია სახელმწიფოს როლი. იმისათვის, რომ გამოირიცხოს რეტროეკონომიკის ნეკროეკონომიკად გარდაქმნის საფრთხე, სხვა თანაბარ პირობებში, განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ვაკოტრეპის კანონმდებლობას, იმას თუ რამდენადაა ის ქმედითი.

საკვანძო სიტყვები: რეტროეკონომიკა, ნეკროეკონომიკა, ზომბიეკონომიკა, ვაკოტრეპა.

ნეკროეკონომიკა, ანუ „მკვდარი ეკონომიკა“, თავისი არსით არის მოძველებული ტექნოლოგიით წარმოებული პროდუქციის მიწოდება, რომელზედაც რეალურად მოთხოვნა არ არსებობს მისი დაბალი ხარისხის (ან სულაც უხარისხობის) ან/და წარმოების მაღალი დანახარჯების გამო, თუმცა ამ მოთხოვნას ხელოვნურად ქმნის სახელმწიფო. ეკონომიკის ეს მახინჯი ფენომენი გამოვლინდა პოსტკომუნისტურ ეკონომიკაში [Papava, 2002], რადგან მბრძანებლური ეკონომიკის პირობებში კონკურენციის გამორიცხვამ ეკონომიკის ბევრ დარგში (ძირითადად, გარდა სამხედრო-სამრეწველო კომპლექსისა) ჩაკლა საწარმოთა ტექნოლოგიური ბაზის განახლების ეკონომიკური ინტერესი [Lipowski, 1998: 13-17].

იმის გამო, რომ კონკურენციის შეზღუდვა არის ნეკროეკონომიკის შექმნის წინაპირობა, ყველგან, სადაც ტექნოლოგიურად მოძველებული აღჭურვილობის მქონე საწარმოები მხოლოდ მთავრობის ხარჯზე ფუნქციონირებენ, შეიძლება ითქვას, რომ თავს იჩენს ნეკროეკონომიკის ფენომენი. ამის ერთ-ერთი თვალსაჩინო მაგალითია გასული საუკუნის 80-იანი წლების ინდოეთი [OECD, 2007: 69-85]. ამრიგად, გამოდის, რომ ნეკროეკონომიკა გვხვდება არამარტო პოსტკომუნისტურ ქვეყნებში.

იმ ტიპის ეკონომიკას, სადაც ფუნქციონირებენ მსოფლიოს თანამედროვე მიღწევებთან შედარებით ტექნოლოგიურად ჩამორჩენილი ფირმები (ანუ რეტროფირმები), მაგრამ, ამის მიუხედავად, მათ მიერ გამოშვებულ პროდუქციაზე მოთხოვნა მაინც არსებობს, ვუწოდებთ *რეტროეკონომიკას* (ლათინური სიტყვა „რეტრო“ ნიშნავს უკან, წარსულისკენ მიჰყრბილს). ეკონომიკის ტექნოლოგიური ჩამორჩენილობის თეორიას რეტროეკონომიკისი ვუწოდოთ.

რა მსგავსება და რა განსხვავებაა ნეკროეკონომიკასა და რეტროეკონომიკას შორის? მსგავსება ისაა, რომ ორივე ტიპის ეკონომიკაში გამოიყენება მოძველებული ტექნოლოგიები; განსხვავება კი ისაა, რომ ნეკროეკონომიკის პირობებში ამ საწარმოებში იმდენად მოძველებული ტექნოლოგიები გამოიყენება, რომ მათ მიერ გამოშვებულ პროდუქციაზე რეალურად არ არსებობს მოთხოვნა და, ამდენად, ეს საწარმოები ფუნქციონირებენ მხოლოდ და მხოლოდ სახელმწიფოს დახმარებით; რეტროეკონომიკის პირობებში კი ამ საწარმოების მიერ გამოშვებულ პროდუქციაზე მოთხოვნა არის, რასაც განაპირობებს სახელმწიფოს ზომიერი მხარდაჭერა. სხვა სიტყვებით, ნეკროეკონომიკასაც და რეტროეკონომიკასაც სჭირდება სახელმწიფოს მხარდაჭერა, ოღონდ იმ განსხვავებით, რომ პირველი მხოლოდ და მხოლოდ სახელმწიფოს ხარჯზე არსებობს, ხოლო მეორეს სახელმწიფოს მხრიდან ქვეყნის შიგა ბაზრის დაცვა ესაჭიროება საერთაშორისო კონკურენციისაგან.

რეტროეკონომიკის შექმნის ფაქტორებს შორის განსაკუთრებით უნდა გამოიყოს ზომბიეკონომიკა, ანუ ფინანსური კრიზისის შედეგად გადახდისუნარიო ფირმების (და მათთან დაკავშირებული ბანკების) ერთობლიობა, რომლებიც განაგრძობენ ფუნქციონირებას სახელმწიფოს მიერ გაცემული სამთავრობო გარანტიის საფუძველზე აღებული საბანკო კრედიტებით [Ahearne, Shinada, 2005; Hoshi, 2006; LeLaulu, 2009]. ბუნებრივია, ზომბი-ფირმებს არ აქვთ ინტერესი, ტექნოლოგიურად განაახლონ წარმოება ან/და შეცვალონ მენეჯმენტი, რადგან სახელმწიფოს მხრიდან მათი მხარდაჭერის გამო ისინი ამ ტიპის ქმედებათა გარეშეც ახერხებენ საქმიანობის გაგრძელებას,

რასაც ადასტურებს იაპონიის გამოცდილება [Ahearne, Shinada, 2005; Hoshi, 2006]. გასაგებია, რომ ზომბიეკონომიკა ფაქტობრივად უშუალოდ ხელს უწყობს რეტროეკონომიკის შექმნას. ამავდროულად, ისიც უნდა გავითვალისწინოთ, რომ 2007-2009 წლების გლობალური ფინანსური კრიზისის ფონზე ზომბიეკონომიკის გლობალიზაციის პრობლემამ [Harman, 2010; Onaran, 2012; Quiggin, 2010], თავის მხრივ, წარმოქმნა ნეკროეკონომიკის (იქ, სადაც ის იყო) ზომბირების საფრთხეც [Papava, 2010], რისი ყველაზე თვალსაჩინო მაგალითიც რუსეთის ეკონომიკაა [Lindsey, 2002: 210-212].

სამწუხაროა, მაგრამ ფაქტია, რომ არასიცოცხლისუნარიანი ფირმების შენარჩუნებას აქტიურად უჭერს მხარს პოლიტიკური და საზოგადოებრივი ზეგავლენის მქონე სხვადასხვა ჯგუფი, ხოლო ჯერ არ შექმნილი ახალი დარგებისა თუ ფირმების ინტერესების გამომხატველი ჯგუფები, სწორედ იმის გამო, რომ ეს დარგები და ფირმები ჯერ არ შექმნილა, არ არსებობენ [Anderson, 2004: 199]. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, თუ არასიცოცხლისუნარიან ფირმებს პყავთ ღობისტური ჯგუფები, ჯერ არ შექმნილ ახალ დარგებსა თუ ფირმებს მსგავსი ღობისტები ვერ ეყოლებათ. ამ ვითარებაში, ჩვენი აზრით, ერთადერთი, ვინც პოტენციურად უნდა იყოს შესაქმნელი ახალი დარგებისა თუ ფირმების ღობისტი, არის სახელმწიფო.

ძალზე დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ზომბირებული რეტროფირმების მიმართ გაკოტრების პროცედურების ამოქმედებას. ცნობილია, რომ გაკოტრების უნივერსალური კანონმდებლობა არ არსებობს და მთავარი პრინციპი, რომელიც დამახასიათებელია გაკოტრების რეჟიმისთვის, არის ბალანსის შენარჩუნება, ერთი მხრივ, კრედიტორების ინტერესების დაცვასა და, მეორე მხრივ, სიცოცხლისუნარიანი ფირმების ვადაზე ადრე ლიკვიდაციის თავიდან აცილებას შორის [Stiglitz, 2001: 3]. ჩვენი აზრით, ეს პრინციპი სრულად ვერ ასახავს იმ სირთულეებს, რის წინაშეც დგას თანამედროვე ეკონომიკა, განსაკუთრებით, ეკონომიკურად ჩამორჩენილ, დარბ ქვეყნებში.

ფირმის სიცოცხლისუნარიანობის მეტ-ნაკლებად ობიექტურად შეფასება გართულებულია, რადგან ერთმანეთს უნდა შეედაროს მოქმედი საწარმოს ღირებულება და სალიკვიდაციო ღირებულება: თუ მოქმედი საწარმოს ღირებულება აღემატება სალიკვიდაციო ღირებულებას, მაშინ ეს საწარმო სიცოცხლისუნარიანია. სირთულე, უწინარეს ყოვლისა, დაკავშირებულია მოქმედი საწარმოს ღირებულების განსაზღვრასთან, რადგანაც უნდა შეფასდეს საწარმოს მომავალი შემოსავლები და ხარჯები, რისი სათანადო სიზუსტით გაკეთებაც არ არის მარტივი ამოცანა. მის გადასაწყვეტად აუცილებელია ამ საწარმოს ბიზნესგეგმის და რეორგანიზაციის გეგმის შემუშავება. შესაბამისი ფირმების მესაკუთრეების განწყობის მიხედვით, ეს გეგმები უნდა იყოს ოპტიმისტური, კრედიტორების დამოკიდებულება კი ამ გეგმების მიმართ უფრო კრიტიკულია. სალიკვიდაციო ღირებულების განსაზღვრა შედარებით ადვილია, თუმცა ამ შემთხვევაშიც გადასაწყვეტია რამდენიმე რთული ამოცანა (უნდა შეფასდეს, თუ რა შემოსავლები იქნება მიღებული საწარმოს აქტივების გაყიდვიდან) [Anderson, 2004: 175-176]. შედეგად, ფირმის გაკოტრების ფორმის შესახებ გადაწყვეტილების მიღები, როგორც წესი, იხრება საწარმოს რეორგანიზაციის და არა ლიკვიდაციის სასარგებლოდ [White, 2001: 32]. თუ აქვე გავიხსენებთ ზემოაღნიშნულ გარემოებას, რომ არასიცოცხლისუნარიანი ფირმების შენარჩუნებას აქტიურად უჭერს მხარს პოლიტიკური და საზოგადოებრივი ზეგავლენის მქონე სხვადასხვა ჯგუფი, მაშინ ნათელი გახდება, რომ ბაზარზე ადგილს ზომბირებული რეტროფირმები, ხოლო უკიდურეს შემთხვევაში, ზომბირებული ნეკროფირმებიც კი ინარჩუნებენ.

აქედან გამომდინარე, ჩვენი აზრით, რეტროეკონომიკის ზომბირების თავიდან აცილებისათვის უნდა შეიცვალოს გაკოტრების კანონმდებლობის მთავარი პრინციპი და ნაცვლად ზემოხსენებული-სა (ანუ ბალანსის შენარჩუნება, ერთი მხრივ, კრედიტორების ინტერესების დაცვასა და, მეორე მხრივ, სიცოცხლისუნარიანი ფირმების ვადაზე ადრე ლიკვიდაციის თავიდან აცილებას შორის), უნდა იყოს ბალანსის შენარჩუნება, ერთი მხრივ, კრედიტორების ინტერესების დაცვასა და, მეორე მხრივ, არასიცოცხლისუნარიანი ფირმების დროულად ლიკვიდაციას შორის. ამგვარი მიდგომა გააუმჯობესებს კონკურენტულ გარემოს, ხოლო კონკურენცია არის ერთადერთი საფუძველი იმისა, რომ ფირმებს რეალურად გაუჩნდეს მოთხოვნა ინოვაციებზე [Бубенко, Гусев, 2016: 84].

გასათვალისწინებელია, რომ ინოვაციების პრობლემებზე მეცნიერთა მიერ მომზადებული წინადადებები ხშირად ვერანაირ ქმედით გამოხმაურებას ვერ პოულობს პოლიტიკოსების, სახელმწიფო მოხელეების მხრიდან, ანუ იმ ადამიანების მხრიდან, ვინც უნდა მიიღოს შესაბამისი გადაწყვეტილებები [Бубенко, Гусев, 2016: 83]. მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა ბაზარი გათავისუფლდება არასიცოცხლისუნარიანი ფირმებისაგან, კონკურენცია არა უბრალოდ აიძულებს ფირმებს ორიენტაცია აიღონ ინოვაციებზე, არამედ შესაბამისი მეწარმეების მოთხოვნით პოლიტიკოსები და სახელმწიფო მოხელეები იძულებული გახდებიან, თავისი გადაწყვეტილებებით მხარი დაუჭირონ ამ მეწარმეების ინტერესებს.

საერთაშორისო გამოცდილებაზე დაყრდნობით ითვლება, რომ განსაკუთრებით დარბ ქვეყნებში, გადახდისუუნარო ფირმის სიცოცხლისუნარიანობის საკითხი, უწინარეს ყოვლისა, უნდა გადაწყდეს უშუალოდ კრედიტორებსა და ამ ფირმის მესაკუთრეებს შორის შეთანხმების გზით, ხოლო სახელმწიფოს ჩარევა ამ პროცესში გაკოტრების კანონმდებლობის საფუძველზე უნდა მოხ-

დეს იმ შემთხვევაში, თუ კრედიტორები და მესაკუთრეები ვერ შეთანხმდებიან [Anderson, 2004: 176-178].

საყურადღებოა, რომ ბაზარზე სიცოცხლისუნარიანი ფირმების შენარჩუნება-განვითარებაში მართო გაკოტრების კანონმდებლობაზე აქცენტის გაკეთება არ არის გამართლებული, რადგან ეს უკანასკნელი, მართალია, საკმაოდ მნიშვნელოვანია, მაგრამ მაინც ერთ-ერთია ქვეყნის საკანონმდებლო ბაზაში, რომელიც, სხვა კანონებთან ერთად, ხელს უნდა უწყობდეს ბაზარზე ჯანსაღი სამართლებრივი სივრცის შექმნას [White, 2001: 43]. ასე მაგალითად, თუ რომელიმე ქვეყანას გაკოტრების კანონმდებლობის პარალელურად აქვს საგადასახადო დავალიანებათა რეგისტრუქტურიზაციის კანონმდებლობაც, მაშინ ამ უკანასკნელით პრაქტიკულად დაბლოკილია გაკოტრების პროცედურების წამოწყება.

ზემოსხენებულიდან გამომდინარე შეიძლება დავასკვნათ, რომ რეტროეკონომიკის დაძლევის მიზნით განსაკუთრებული როლი ენიჭება სახელმწიფოს ეკონომიკურ პოლიტიკას. სხვა თანაბარ პირობებში, სახელმწიფომ მაქსიმალურად უნდა უზრუნველყოს ის, რომ ბაზარზე არ დარჩნენ არასიცოცხლისუნარიანი საწარმოები, რასაც, უწინარეს ყოვლისა, სჭირდება შესაბამისი საკანონმდებლო ბაზის შექმნა. ამისათვის გაკოტრების ეროვნული კანონმდებლობა უნდა დაეყრდნოს ამოსავალ პრინციპს, რომლის თანახმადაც, დაცული უნდა იყოს ბალანსი, ერთი მხრივ, კრედიტორების ინტერესებსა და, მეორე მხრივ, არასიცოცხლისუნარიანი ფირმების დროულად ლიკვიდაციას შორის. მიზანშეწონილია, რომ გადახდისუუნარო ფირმის სიცოცხლისუნარიანობის საკითხი გადაწყდეს უშუალოდ კრედიტორებსა და ამ ფირმის მესაკუთრეებს შორის შეთანხმების გზით, ხოლო სახელმწიფო გაკოტრების კანონმდებლობის ფარგლებში მხოლოდ მაშინ ჩაერიოს ამ პროცესში, როცა კრედიტორები და მესაკუთრეები შეთანხმებას ვერ მიაღწევენ. სახელმწიფომ ბაზარზე უნდა შექმნას ჯანსაღი სამართლებრივი სივრცე, რაც გამორიცხავს გაკოტრების კანონმდებლობის ფექტიანად მოქმედების შემაფერხებელ სხვა კანონებსა თუ რეგულაციებს.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. Ahearne A. G., Shinada N., 2005. Zombie Firms and Economic Stagnation in Japan. *International Economics and Economic Policy*, Vol. 2, No. 4.
2. Anderson R. E., 2004. Get Out of the Way: How Government Can Help Business in Poor Countries. Washington, D.C., CATO Institute.
3. Harman C., 2010. Zombie Capitalism. Global Crisis and the Relevance of Marx. Chicago, Haymarket Books.
4. Hoshi T., 2006. Economics of the Living Dead. *The Japanese Economic Review*, Vol. 57, No. 1;
5. LeLaulu L., 2009. Zombie Economics? *The Development Executive Group*, 13 January, <<http://www.devex.com/articles/zombie-economics>>.
6. Lindsey B., 2002. Against the Dead Hand: The Uncertain Struggle for Global Capitalism. New York, John Wiley & Sons.
7. Lipowski A., 1998. Towards Normality. Overcoming the Heritage of Central Planning Economy in Poland in 1990-1994. Warsaw, Adam Smith Research Center, Center for Social and Economic Research.
8. OECD, 2007. OECD Economic Surveys: India 2007, <http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/economics/oecd-economic-surveys-india-2007_eco_surveys-ind-2007-en#.V7F969R95kg#page1>.
9. Onaran Y., 2012. Zombie Banks. How Broken Banks and Debtor Nations are Crippling the Global Economy. Hoboken, John Wiley & Sons.
10. Papava V., 2002. Necroeconomics – the Theory of Post-Communist Transformation of an Economy. *International Journal of Social Economics*, Vol. 29, No. 9-10.
11. Papava V., 2010. The Problem of Zombification of the Postcommunist Necroeconomy. *Problems of Economic Transition*, Vol. 53, No. 4.
12. Quiggin J., 2010. Zombie Economics. How Dead Ideas Still Walk Among Us. Princeton, Princeton University Press.
13. Stiglitz J. E., 2001. Bankruptcy Laws: Basic Economic Principles. In Claessens S., Djankov S., Mody A., eds. *Resolution of Financial Distress: An International Perspective on the Design of Bankruptcy Laws*. Washington, D.C., The World Bank.
14. White M. J., 2001. Bankruptcy Procedures in Countries Undergoing Financial Crises. In Claessens S., Djankov S., Mody A., eds. *Resolution of Financial Distress: An International Perspective on the Design of Bankruptcy Laws*. Washington, D.C., The World Bank.
15. Бубенко П. Т., Гусев В. А., 2016. Продолжаем заговаривать инновационное развитие. *Экономика Украины*, № 7, с. 84.

RETROECONOMICS AND BANKRUPTCY

Summary

A necroeconomy, or a “dead economy,” in its essence, is the supply of goods manufactured using outdated technology for which (goods) there is no demand due to their low quality (or absence thereof) and/or high production costs but where demand is artificially generated by the government. This ugly economic phenomenon was identified for the purposes of the post-Communist economy since the elimination of competition under the conditions of a command economy wiped out the economic interest to upgrade the technological base in many sectors of the economy (generally, with the exception of the military-industrial complex).

Due to the fact that the restriction of competition is a precondition for the creation of a necroeconomy, it can be concluded that the phenomenon of the necroeconomy is present wherever enterprises with technologically obsolete equipment operate solely at the expense of government support. One example of this can be found in the India of the 1980s. Thus, it appears that a necroeconomy is not only a symptomatic problem for post-Communist countries (as initially indicated in the publications referenced above), but it can be encountered in other countries where enterprises with outdated technology and no real demand for their products operate with government support and, in select cases, entirely at government expense.

The type of economy that fosters the functioning of firms (i.e., retro-firms) that are relatively technologically backward in comparison to contemporary global achievements but where, nevertheless, the demand for their products still exists is referred to as a *retroeconomy* (“retro” being Latin for “back”). We suggest calling the theory of the technological backwardness of an economy *retroeconomics*.

The main similarity between a necroeconomy and a retroeconomy is that both types of economies make use of outdated technology; the difference is that under necroeconomic conditions, enterprises use equipment so out-of-date that the demand for products they manufacture is virtually nonexistent and, therefore, these enterprises operate solely with government support while in a retroeconomy, the demand for such products does exist and enterprises enjoy only moderate support from the government. In other words, both types of economies require government intervention but while the former exists exclusively at the expense of the government, the latter requires a government-sanctioned protection of the domestic market from international competition.

It is an unfortunate fact that the preservation of non-viable firms receives active support from various politically and socially influential groups while groups representing the interests of yet unestablished industries or firms do not exist, precisely due to the fact that they (industries, firms) have not yet been established. Under these circumstances, we believe, the only actor potentially able to lobby for new industries or firms to be created is the government.

Much significance is given to the enforcement of bankruptcy procedures against retro-firms. There is admittedly no universal bankruptcy legislation and the key principle typical of bankruptcy regimes is the preservation of the balance between the protection of creditors’ interests, on the one hand, and the avoidance of premature liquidation of viable firms, on the other. In our view, this principle does not fully reflect the challenges facing a modern economy, especially in economically backward poor countries. In particular, the problem is as described below.

A more-or-less objective assessment of a firm’s viability is complicated as it calls for a comparison between the going concern value and the liquidation value: if the going concern value exceeds the liquidation value, then the enterprise is viable. The complexity is primarily associated with the determination of the going concern value which entails an evaluation of the future revenues and expenses of an enterprise for which achieving accuracy is not a simple task. This requires the development of a business plan and a reorganization plan for the enterprise. Based on the attitudes of the firm’s proprietors, these plans must be optimistic while the perspective of the creditors in terms of the plans is more critical. The estimation of liquidation value is relatively easier, although this process also involves the resolution of several complex tasks (estimation of revenues to be derived from the sale of assets). As a result, the decision-maker on the form of a firm’s bankruptcy, as a rule, leans towards the reorganization, rather than the liquidation, of the enterprise. If we recall the circumstances mentioned above, where non-viable firms are actively preserved by various politically and socially influential groups, it becomes clear that zombified retro-firms and, in extreme cases, zombified necro-firms retain their place on the market.

Therefore, in our view, in order to evade the zombification of a retroeconomy or to contribute to creative destruction, the core principle of bankruptcy legislation should change and, in lieu of the above (i.e., the preservation of the balance between the protection of creditors’ interests on the one hand, and avoiding the liquidation of viable firms, on the other), a balance must be maintained between the requirement to protect creditors’ interests and the need for a timely liquidation of non-viable firms. This approach will improve the competitive environment while competition is the sole basis for firms to generate demand for innovation without which the process of creative destruction, as such, is unfeasible.